

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i>	7
Credințe și legende mitologice	9
Credințe legate de diferite popoare	239
Credințe legate de nume de persoane	281
Credințe despre nume de locuri	321

A

AC

Dacă-ți scapă un ac, cuțit ș.cl. din mână și se înfige cu vârful în pământ, vine un musafir.

Ac dacă găsești e semn de sfadă.

Femeia îngreunată nu trebuie să poarte ace în piept.

Când găsești un ac cu urechi e semn că-ți va face femeia o fată; fără urechi, îți va face un băiat.

Acul nu se azvârle, că-ți mor feciorii mari cât aruncătura acului.

Acul, de-l împrumuți cuiva, să nu-l dai din mână, ci să-l înfigi în ceva spre a-l lua, căci alminterea se sfădești cu acela.

Cine împrumută acul cu ață își dă zilele. (IX, p. 265)

ADAM

Dracul, aflându-se odată pe marginea unei ape, a făcut un chip de om și, trecând Dumnezeu pe acolo, l-a întrebat:

– *Ce-i acolo, drace?*

– *Un om, Doamne!*

– *Ei, apoi învie-l, dacă-i om!*

– *Apoi cum, Doamne?*

– *Suflă-i pe gură.*

Dracul s-a pus să-i sufle, dar nu l-a putut învia. Atunci Dumnezeu i-a zis să tragă tot duhul înapoi din om și dracul s-a pus la gura chipului și a început a trage duhul. Pe urmă Dumnezeu s-a apropiat de chip și, când a suflat asupra lui, chipul a înviat. Dracul însă nu trăsese bine tot duhul ce-l suflară în chip, mai rămăsese pe la încheieturi, și de aceea la mânia omul săvârșește lucruri rele. Mânia-i de la diavolul. Dacă el n-ar avea în el duh drăcesc, omul ar fi foarte bun. (E.I. Patriciu; VI, p. 463)

*

După ce Dumnezeu făcu pământul, începu a vorbi cu dracu:

– *Mă, nefrate-meu, ce folos că pământul acesta e mare și frumos și împodobit cu de toate, că nu mișcă nimic pe el, doar vântu și-atât! Numai noi singuri până când o să dondonim, căci ni se urăște păcatelor!*

– *E lesne, frate-meu, zise împielitatu de Sarsailă, ce, adică n-ai ști ce să faci?*

– *Bine, eu oi ști, n-oi ști, dar tu ce ai cam zice?*

– *Ei, ce aș cam zice! Aș zice să faci o păreche de oameni, așa, de-o pildă, cum sunt eu, și din ăia au să se prăsească ca poșidichiile, până s-o umplea pământul, ba încă s-or văieta că nu le ajunge!*

– *Bine zici tu, dar prea tragi în partea ta, adică cam cum vrei tu să se umple lumea de urâciuni ca d-alde tine; apoi să faci bine să mă ierți, că una ca asta n-o mai fac, măcar d-aș ști că ai plesni aici de necaz! Oi face mai bine o păreche de oameni să samene cu mine la chip și la făptură, nefrate-meu.*

– *Fă cum știi, frate-meu, că eu nu mă supăr d-aia; tu fă-i ca tine, că eu, dacă oi fi meșter, îi fac ca mine, când nici n-ai gândi cu gândul.*

– *Să-ți văd voinicia, nefrate-meu, nu mă prea spai eu de laudele tale. Eu știu că tu, cu șireteniile tele, vrei să-mi iei împărăția, dar să te ștergi la gură de așa un lucru, ai să înghiți mult la noduri seci!*

Și Dumnezeu luă humă, o frământă nițel în mâini și tipări din huma aia două păpuși întocmai după chipul și făptura sa. Puse într-o parte o sapă și într-alta o furcă cu fusu ei și cu caeru în ea. Dumnezeu suflă în gurile păpușilor și păpușile înviară și se sculară drept în picioare, cum se scoală omul după somn. Dumnezeu le zise:

– *Alegeți care ce vă place.*

Păpușile luară una sapa și alta furca. Dumnezeu zise ăluia cu sapa:

– Tu om să fii, numele tău să fie Adam și harana ta sapa. Tu să fii cap.

Celei cu furca îi zise:

– Tu femeie să fii, numele tău Eva și harana ta furca. Tu să fii supusa lui Adam. Tu să torci să-l îmbraci și el să sape să te arănească.

Dumnezeu apoi îi blagoslovi să se înmulțească ca iarba câmpului, ca frunza codrului, ca nisipul mării. Și oamenii, după voia lui Dumnezeu, se înmulțiră de nu le mai dai de seamă și au să se înmulțească până n-or mai încăpea pe pământ.

Lui Dumnezeu îi erau dragi grozav de mult aști doi oameni, venea, vorbea mereu cu ei, taman cum vorbim noi acum unu cu altu. Nu te gândești, nu erau făcuți de el, nu erau ei copiii lui? Și cine e ala lepădat de lege să nu-și iubească copiii lui?

Într-o zi Dumnezeu îi zise lui moș Adam și moașii Evei:

– știți ce m-am gândit eu pentru voi? M-am gândit să nu vă mai lasă să munciți, că e cam grea munca, ci mai bine să vă potrivesc eu ca să aveți harana fără muncă.

Atunci Dumnezeu îi îmbracă pe amândoi în unghie de sus până jos, ca să n-aibă nevoie de alte hăineturi și-i băgă într-o grădină frumoasă de n-avea preț! Ea era plină de fel și fel de chipuri de pomi care mai de care mai frumoși, cu poame mai dulci ca mierea! Prin pomi erau mii și milioane de păsări de tot soiul, care cântau niște cântece de te amorțeau în loc! Cântece cum nu poate limba omenească să spuie! Apoi prin pomi picurau pârâiașe de apă rece ca gheața și limpede ca lacrăma! Pe jos prin grădină erau poieni mândre pline cu iarbă verde și feluri de feluri de flori, în mii și mii de fețe, care umpleau grădina de niște miroase de te slăveai la Dumnezeu sfântul! Poamele din pomii grădinii alea, mare Doamne! Nu se fârșau niciodată, căci cum or fi fost pomii aia, cică, dacă luai acum o poamă din el, până a doua zi creștea alta în locu ei, așa că nici nu se cunoștea de unde mânca moș Adam și moașa Eva, pomii erau tot încărcăți!

Dumnezeu sfântul zise lui moș Adam și moașii Evei:

– Asta e grădina raiului. Aveți voie să faceți ce-ți vrea în ea, să mâncați din toți pomii din ea și oricând ați vrea și oricât ați vrea, dar vă spui un lucru, care să vă intre pe urechi și să nu vi se pară glumă: din pomu ăla care se vede mai nalt în mijlocul grădinii să nu care cumva să luați vreo poamă, că eu cunosc când m-ăți strica, și atunci n-are să fie bine de capul vostru, căci pomul ala e oprit pe sama mea, voi aveți berechet poame în pomii ăilalți!

– Lasă, Doamne, lasă că nu umblăm noi acolo, că doar n-om fi sparți să mâncăm noi atâta prăpăd de poame, răspunse Adam către Dumnezeu.

– Bine, Adame, fii cu minte și cu băgare de seamă, că ai să fii fericit cum nici cu gându nu gândești.

Dumnezeu îi lăsă pe amândoi singuri și se duse în alte părți.

Dracu căzu pe gânduri când văzu câtă fericire căzu pe capu oamenilor cu chipul lui Dumnezeu! Ce mă mai fac eu când s-o umplea pământu de oameni d-ăștia, unde îmi mai vâr eu capu atunci? Căăștia n-or să mă mai sufere pe lângă ei, or să mă înghioldească oriunde m-or încolți. Când o rămânea vorba p-aia, nu rămâne altceva de făcut decât să-mi iau tărăbușele și p-aici și-e drumul, băietе! Dar asta n-are să fie niciodată, cât oi fi eu dracu drac! Ce, adică să mă biruie pe mine nește nevoiași de oameni? Aș! Asta nici nu se poate, mai bine îmi fac moarte d-acu! Știu eu ce să fac, că eu sunt tare în planuri, nici frate-meu n-are planurile mele! O să dau oamenii în calea mea și atunci frate-meu rămâne singur și poate să-și ia poteceaua și eu am să rămâi stăpân. Dar cum aș putea face? Pe Adam nu-l poci înșela, că e om mai de credință, o cruce întreagă și anevoie de dat în calea mea. Mai multă nădejde am la Eva, că o văd mai slabă în curele, ea nu e cruce întreagă și, după cum o văd eu, nu prea se sinchisește ea așa mult de vorbele frate-meu, cam umblă cu nasu pe sus, trebuie să mă asculte mai mult pe mine! Ia să încerc.

Și dracu se făcu un șarpe mare și frumos ca un voinic, cu nește solzi galbeni de aur, de străluceau ca sfântu soare, nu altceva! O porni spre grădina raiului făcând coteie-coteie prin iarba verde și frumoasă,

fâșâind cum fâșâie fustele după o cocoană d-ăle din București! Merse d-a dreptul la pomul ăl mai nalt din grădină, care îl oprise Dumnezeu pe samă-i, se încolăci bine frumos pe după pom și începu a șuiera, cum șuieră un voinic de dragoste!

Adam dormea, iar Eva se plimba pe sub pomi la umbră, împrejurul lui Adam. Când auzi ea șuierătura șarpelui, stătu în loc încremenită, căci ea nu mai auzise astfel de șuierătură în viața ei; ascultă și începu a se trage înspre șuierătură, să vadă ce-o fi acolo.

Cum văzu șarpele cu solzii frumoși ca aurul, stătu în loc împietrită. Ea se minună și mai mult când auzi pe șarpe vorbind cu ea:

– Evo, vin de ia o poamă din pomu ăsta de mănâncă, că mult e dulce și mult bine face ălui de gustă din ea!

– Apoi Dumnezeu a zis să nu ne atingem de pomu ăsta, răspunse Eva, fermecată de frumusețea și de vorbele cele lingușitoare ale șarpelui.

– Și apoi voi credeți d-ale lui Dumnezeu? Ce proști sunteți! Voi nu vedeți că Dumnezeu e hoț, el zice să nu mâncați din pomu ăsta din pricină că el știe că cum ați gusta din poamele astea vă faceți întocmai ca el cu minte și de puternici! Na barim de gustă, că n-o fi foc!

Eva luă și gustă din poamele oprite, fără să-și dea bine cu socoteala de ce face, atât de mult o zăpăcise frumusețea și vorbele amăgitoare ale șarpelui!

– Dă și lui Adam, zise șarpele.

– Apoi Adam doarme, cum să-i dau?

– Nu e nimic, stoarce-i pe gât must.

Eva se duse la Adam și-i stoarse pe gât puțin must. Șarpele pieri ca năluca, parcă n-ar fi fost în pom de când lumea. Adam, cum simți mustul pe gât, puse mâna în gât și începu a se strânge, ca să oprească mustu să intre. Aș! Ce să mai poată opri? Mustul alunecă pe gât în jos și așa se făcu părtaș și bietu moș Adam la fapta Evei. Cum mâncară din pomul acela se dejghiocă unghia de pe ei și rămaseră în pieile goale. Ei începură să-și facă haine din frunze de copaci. Poamele din pomi pieriră împreună cu păsări cu tot, florile și ierburile se veștejiră, pâraiele secară. Grădina rămase pustie și pustie o fi până în ziua de azi!

Dumnezeu simți de faptele Evei, veni repede la ei, îi blestemă:

– Tu, Evo, pentru că n-ai ascultat de porunca mea, să-ți iei furca în brâu, să torci ca să te îmbraci și când o fi să naști vreun copil să suferi patru sute de mii de dureri și să te treacă patru sute de mii de nădușeli și apoi să naști!

Pe Adam îl blestemă:

– Și tu, Adame, pentru că ai lăsat să te amăgească Eva, să te hrănești cu sapa, să sapi până se zice că nu ești tu, și pământu în loc de bucate să-ți crească ghimpi și pălămidă!

Adam și Eva începură a plânge și plânseră până îi răzbi foamea. Și, văzând că cu plânsul acum nu mai folosesc nimic, se puseră pe muncă, ca să aibă ce mânca. Și cu munca de atunci și până azi se arănesc oamenii și s-or arăni cât o fi lumea!

Și așa nemulțumitului i se lua daru de la mână și moș Adam cu moașa Eva rămaseră cu buzele umflate, ca niște bătuți de stele, că mai bine nu le-oi mai zice. (T. Bălășel; VI, pp. 463-466)

*

Moș Adam a fost omul cel mai mare din lume. El avea un cap grozav de mare și nu putrezise nici până când a venit Domnul Hristos pe pământ. Mergând odată Domnul Hristos cu sfeti Petre pe o poiană, vede căpățâna lui Adam răsturnată pe câmp, merge la ea și, lovind-o cu bastonu, o întrebă:

– Moș Adame, de când ai murit îți mai aduci aminte de păharu morții?

– Nici până acum nu mi-o mai ieșit amărăciunea din măsele!

– Cât ai trăit pe pământ?

– Mai mult de 500 de ani.

– *Și cum ți s-a părut viața?*

– *Ca și când intri pe o ușă și ieși pe alta.*

Peste căpățâna lui moș Adam a dat și Alixandru Machidon, când umbla cu oastea să coprindă lumea. El, ca să nu se înfricoșeze oastea de năpraznica [sic!] căpățână, a pus o mie de ostași de a coperit-o cu petri. Ea era așa de mare, încât o mie de ostași abia au putut-o coperi în trei zile! (VI, p. 466)

Adam a mâncat mărul, însă dinții noștri strepezesc – unii greșesc și alții pătimesc. (VI, p. 466)

Pentru tine, moș Adame, am mâncat piroane-n palme – când rabzi un neajuns și numai ca să faci bine cuiva. Această zicere este pusă în gura Domnului Hristos, când a judecat pe Adam în beznele iadului, de unde l-a scos în cele trei zile cât a stat în groapă. (VI, pp. 466-467)

Iacă și Adam – când unul spune lucruri cunoscute de când lumea. (VI, p. 467)

Veniși, Adame? – se zice celui pe care nu l-ai văzut de mult. (VI, p. 467)

Moș Adam – se zice omului beat. (VI, p. 467)

Mușteaua lui /moș/ Adam – adică pumnul. (VI, p. 467)

Jocul lui Adam și Eva – adică jocul strămoșesc de dragoste. (VI, p. 467)

A fi ca Adam când îl pișă câinii – se zice în batjocură celor proști. De la răspântii, la capetele morților, la fântâni, la poduri etc. se pun cruci de lemn pe cari se zugrăvesc chipuri de sfinți. Pe piciorul crucii, și anume în partea cea mai de jos, aproape de pământ, se zugrăvesc cu vopsele unu sau două capete, după lărgimea picturului. Aceste două capete închipuiesc pe Adam și pe Eva, cari se zugrăvesc pe locul acesta ca să fie expuși batjocurei câinilor. Aceasta se face ca un fel de răzbunare împotriva lor, pentru că din greșeala lor suferă până azi tot neamul omenesc și are să sufere până la vremea de apoi. (VI, pp. 467-468)

A se lipsi de... ca Adam de rai – când cineva se lipsește de un lucru, mai ales din vina sa. (VI, p. 468)

A spune de la Adam – a spune lucruri vechi, uitate. (VI, p. 468)

De când cu Adam; De când Adam Babadam, De când cu Adam și Eva; De la Adam – adică vechi, de demult, de o vârstă înaintată. Pentru un obicei moștenit de la cei bătrâni, ca, de pildă, munca câmpului, căsătoria etc. *Babadam*, adică tata Adam, pe turcește. (VI, pp. 468-469)

Neam de pe Adam – rudenii atât de îndepărtată, încât nu se mai ține în seamă. (IV, p. 490; VI, p. 469)

AGHEASMA

Apă sfințită. Este aiasmă mare și aiasmă mică. Aiasma mare e cea de Bobotează. Aiasma nu se împute niciodată, ca apa obișnuită, dacă o ții mult timp într-un vas. Aiasma se bea pe nemâncate. Se pune și în bucate. Ea nu se păstrează în casă, că-i păcat, ci în pivniță. Cu aiasma de la Bobotează se stropește pe la vie, pe ogoare, stânele vitelor etc., și ce rămâne se toarnă în fântână. Aiasma din ziua de Trifon (1 februarie) e bună împotriva gândacilor de tot felul, cari vatămă recoltele.

Când cineva face o casă nouă, cheamă popa de face agheasmă pe acel loc, și o toarnă pe la toate colțurile casei. Când casa e terminată și omul se mută în ea, iar se face agheasmă și într-una din odăi se lipește pe fiecare din cei patru pereți câte o hârtiuță pe care se scrie numele celor patru evangheliști. Lipirea acestor hârtii se numește *legatul casei*. (VI, p. 470)

Agheasma de la Bobotează nu e bine să o ții mai mult de trei zile în casă. (IX, p. 265)

Vrei, nu vrei, bea Grigore agheasmă – când faci o treabă silit, de nevoie sau de frică. Dacă ai făcut buclucul, desfă-l singur. (VI, pp. 470-471)

Agheasmă – adică rachiu. (VI, p. 474)

AGHIUȚĂ

Unul dintre numeroasele nume ale dracului; se zice tinerilor vioi, șireți și deștepți, și care știu să se bage în toate. *Lua-te-ar Aghiuță*, ocara unei femei către copilul ei sau un copil oarecare, sau o persoană tânără din familie, când nu vrea să-i dorească răul de tot. Aghiuță, drac tânăr, care stă de preferință în papucii femeii și o învață toate relele, împingând-o să facă tot ce nu-i place bărbatului. (VI, p. 472)

Îl fură Aghiuță – a adormit greu, somnul fiind neliniștit cu visuri rele. (VI, p. 472)

L-a luat Aghiuță – a pățit-o rău de tot; când se zice de unul că a murit, că a pierit. (VI, p. 473)

Nici Aghiuță nu-l mai scoate din... – nu e scăpare. (VI, p. 472)

SFÂNTUL AGOP

Parcă e Sfântul Agop Vărzaru – se zice, în batjocură, de un om prost sau îmbrăcat prost; ca să râdă de armeni și de bulgari. Acest sfânt se crede că e atât de prost, încât nici nu e pus în calendar. (VII, pp. 172-173).

AJUN

În ziua de Ajun, când ai vitele în ceair, dacă îți vine un bărbat în casă, vaca are să aibă un bou; dacă-ți vine o femeie, vaca are vițică. (IX, p. 266)

ALAGEA

A-și căpăta alageaua – a păți un neajuns, a fi înșelat, păcălit. Alageaua este o materie vărgată de bumbac, un fel de indiană. (III, p. 3)

ALBEAȚĂ

A avea albeață – pentru cel care nu-și dă seama de ceea ce se petrece în jurul lui sau care face o greșeală de neiertat.

A avea albeață-n călcâi – se zice, în batjocură, celor ce se fac bolnavi din fiecă lucră de nimic. Vezi în „Șezătoarea”, I, p. 118 modul cum țărani noștri se caută de această boală. (II, p. 472)

ALBIE

Albia în care se scaldă copilul nu se pune cu gura în jos, că se strânge copilul (IX, p. 266)

Din albie – din cea mai fragedă vârstă, din pruncie. Se știe că albia se întrebuințează ca leagăn, pentru copiii cei mici, mai ales la țară. (III, p. 4)

ALBINĂ

Albina este făcută din lacrimile Maicii Domnului, de aceea e mieroasă, dar și doare totdeauna. (I, p. 312)

Când scoți vitele primăvara pentru prima oară la păscut și când scoți albinele în grădină, să nu dai nimic de pomană sau să faci bine cuiva, că le dai mana vitelor și a albinelor.

Când în ziua de Stretenie picură din streășină, va fi mană la albine.

Când albinele dau năvală la urdiniș, e semn că în scurt are să plouă grozav.

Când albinele roiesc și nu se prind degrabă de un copac sau altceva, atunci să stai jos, să te prinzi cu mâinile de iarbă și să zici: „Cum m-am prins eu cu mâinile, așa să se prindă albinele de un copac”. (IX, p. 266)

Cum s-au făcut munții

După ce a urzit Dumnezeu pământul, i-a rămas o țărișoară de pământ și nu mai știa ce să facă cu el, nu știa unde să-l mai puie. Atunci Dumnezeu a trimis pe albină la arici să-l întrebe, să vadă, nu l-o tăia pe el capu ce să facă cu pământul ăl de-i mai rămăsese.

Albina s-a dus și l-a găsit într-un bordei și l-a întrebat, da ariciu a zis că nici el nu știe. Da albina îl știa că este șiret și, în loc să plece, s-a pus pe coșul bordeiului să vadă nu cumva o mai zice ceva ariciul.

Când a socotit ariciul că albina s-a dus departe, a început a vorbi singur:

– Ce om și Dumnezeu ăsta! El, mai puternic decât mine, și mă întreabă tot el pe mine, un păcătos, ce să facă cu pământul ăl de i-a rămas; parcă el nu știe să facă și el munți și dealuri din el!

Albina, atâta i-a fost, și zbârnl după coș drept la Dumnezeu, dă-i spuse ce a auzit de la arici.

Dumnezeu atâta a așteptat și a făcut din tot pământu ce-i rămăsese tot munți și dealuri. Și pentru slujba de-o făcuse, Dumnezeu a blagoslovit pe albină, să fie sfântă în lume și din sângele ei să se arănească o lume.

Și după aia i-a dat voie Dumnezeu să ceie de la el ce-o vrea, că el îi dă. Da albina, cu minte, cu minte, dar obraznică, zise de acolo:

– Să-mi dai putere, că p-ăl de l-oi mușca eu să moară!

Da Dumnezeu, ca să-i taie nasu, îi răspunse:

– Ba mai bine să mori tu!

Și albina de atunci și până-n ziua de azi ea a rămas să fie pedepsită pentru c-a fost obraznică și, când mușcă pe cineva, îi rămâne acul cu mâtele târâș în carnea românului, și ea moare.

Și ariciu, mic, mic, dar înfundat al ciorilor, cât e de ghemuit, da știe multe, bată-l pârdaľnicu, da nu i le poate afla nimine, că e sanchiu de tot. (I, pp. 221-222)

Albina ne și mușcă, dar cu miere ne îndoapă – se zice pentru cei buni stăpâni, ce, deși ne mustrează, dar și mult ne miluiesc. (I, p. 312)

ALCA

A bate alcaua – a pierde timpul în deșert. *Alcaua*¹ era un exercițiu vechi militar la români, împrumutat din Orient, și care stă în aruncarea sulitei, ce trebuia să treacă printr-o verigă de fier. Din această petrecere a rămas zicerea în popor. (IV, pp. 244-245)

ALEXE-BOJI

În ziua de Alexe-Boji nu se zice șerpe, că vezi mulți șerpi peste an, ci se zice pește.

Spre ziua de Alexe-Boji, când ies juvinele din pământ, se ia un hârb de tămâie și se încunjură casa, clătinând și dintr-un clește, căci juvinele nu se apropie peste an de casă decât până unde a ajuns fumul de tămâie. (IX, p. 266)

ALUN

A aduce călare pe o prăjină de alun – adică fără voie și prin farmece. (VI, p. 476)

AN

În an mare² nu e bine să se însoare cineva.

Ca să cunoști anul viitor cum are să fie, caută toamna ghindă de stejar și, de găsești în ghindă vierme, e semn de an roditor; de găsești mușcă ori păianjen, va fi foamete (secetă).

¹ *Alca* sau *halca* înseamnă pe turcește verigă.

² An bisect.

Înspre Anul Nou să topești plumb și să-l verși într-un pahar cu apă rece. Dacă stropiturile par a fi copăcei cu frunze și floricele, ai să ai peste an mare faloare și bucurie. Dacă plumbul face semnul crucii sau a unui cap de mort, sau a trunchiurilor de copaci ușați, moarte are să fie în casă în anul viitor. (IX, pp. 266-267)

La anul cu brânză – adică niciodată. (I, p. 5) Avem Săptămâna Brânzei, dar anul cu brânză nu e, decât un vis plăcut, pentru bietul român, care mai mult postește în cursul anului. Dl. Grigore Alexandrescu mi-a comunicat că în Moldova această zicătoare se întrebuințează ca de obicei sub forma: *atâta pagubă, și la anul cu brânză*, pe la iarmaroace, de unde a cules-o. În ultima săptămână a postului de Crăciun se adun mulți vânzători de mascuri pe la iarmaroace, cu mascuri de vânzare. Cumpărătorii, cari de multe ori sunt însuși consumatori, caută să cumpere câte un mascur ca să-l taie de Crăciun. Vânzătorul cere un preț, cumpărătorul dă unul mai puțin; începe tocmeala, se face vorbă și, dacă nu se pot împăca, atunci vânzătorul zice: *atâta pagubă și la anul cu brânză*, adică atâta pagubă să am, căci rămân cu marfa, dar tu, cumpărătorule, ai să începi anul cu brânză, și nu cu carne de mascur, cum este obiceiul. Să fie Crăciunul sătul cu brânză este o zeflema adresată cumpărătorului. Expresiune întrebuințată de cei bătrâni ca un augur: dacă o afacere a mers bine anul acesta, la anul să fie în rău. Sau când se aplică la feciorie, înseamnă că la anul fecioara să fie căsătorită. (G. Dian, Mehedinți; I, pp. 5-6)

La anul și la mulți ani – mod proverbial de a saluta în anumite împrejurări, ca la Anul Nou, la serbarea zilei de naștere etc. (I, p. 6)

ANA-FOCA

Poporul numește Ana-Foca ziua de 1 iulie.

În ziua de Ana-Foca gioacă soarele în apă.

În ziua de Ana-Foca arde piatra în apă.

În ziua de Ana-Foca, cine lucră la vie, i se usucă via. (I, p. 6)

ANAFURĂ

Dacă vreun șoarece mănâncă anafură, face aripi. Liliacul se crede a fi un șoarece care a mâncat anafură din biserică. (VI, pp. 478-479)

Nafura de Paști e bună de friguri. (IX, p. 340)

Șoarecele a mâncat anafură și s-a făcut liliac – pentru un parvenit. (VI, p. 479)

SFÂNTUL ANDREI

Înspre noaptea Sfântului Andrei seara se ung crucile ferestrelor și ușilor de la casă cu usturoi, spre a fi ferită casa de strigoi.

În noaptea de Sfântu Andrei ies ielele și strigoi și fac hore pe la răspântenile drumurilor, jucând până la cântatul cocoșilor.

În noaptea de Sfântu Andrei, Sfântu Petrea cheamă toți lupii lângă dânsul și le dă poruncă ce să mănânce fiecare.

În ziua de Sfântu Andrei nu se mătură, nu se rânesc grajdurile, nu se piaptână, în fine, nu se fac zgârieturi, căci e rău de jigăanii.

În sara spre Sfântu Andrei să nu mături casa, că-ți mănâncă lupul oițele.

În ziua de Sfântu Andrei umplu femeile covașa, ca să aibă vacile lapte.

Înspre Sfântu Andrei pornește lupăria. Să stai acasă, ca să nu te mănânce lupii. (IX, p. 267)

APĂ

Când ia apă neîncepută de la cișmea, omul care o aduce să nu zică nimic, să puie în urmă să ardă puțină făină de păpușoi amestecând-o cu apă neîncepută și să dai să beie găinile bolnave, stupind asupra lor.

Apa neîncepută de la un puț așezat la hotar și îndreptat spre răsărit are mai mult leac.

Cine la praznicele împărătești pune un galben în apa din care se spală, nu se bolnăvește în acel an și nu se lipește de el blestemul.

Apa din nouă izvoare, scoasă în miez de noapte, pe lângă anumite descântece, dezleagă legăturile vrăciurilor.

În apă, la praznicele împărătești, se scaldă îngerii în miez de noapte. Cine se scaldă în urma lor e mântuit de boli în acel an.

Apa adusă duminica nu se bea, nici nu ne spălăm cu ea, fiind adusă în zi de sărbătoare.

Apa adusă vineri sara nu e iertat a o bea, căci ies bube.

Să nu bei apă cu cofa sau donița, că faci zăbale la gură.

Să nu te speli cu apă din gură, că-ți faci de urât.

Apa ce se scurge de la tocilă, când ascuți ceva, e de leac.

Apa neîncepută e bună la leacuri. În ea se descântă.

Când torni cuiva apă spre a se spăla, să nu-i torni cu mâna pe dos, că-i a sfadă.

Nu e bine să torni cuiva apă îndărăt, c-apoi faci băieți încrucișați.

Pe locul unde a murit cineva se pune, în trei nopți de-a rândul, un vas cu apă, spre a bea sufletul răposatului.

Când intri în apă mare ca să te scalzi, fă-ți cruce, căci altfel Necuratul îți pune fiarele și, neputând înota, te îneci.

Apa mare are sorb și, de nu te-ai păzi de sorb când te scalzi, te îneci.

În apa cu care te-ai spălat pe cap să nu te speli pe picioare, că te doare capul.

Apa (leșia) cu care te-ai spălat pe cap să n-o lași în casă peste noapte, căci, cutremurându-se pământul, capeți tremurici la cap.

Apa descântată să o arunci pe un câine și, de se va scutura câinele, e semn de vindecare.

După ce băieții mănâncă coraslă, să le dai să bea câte puțină apă, ca să aibă vita lapte.

Cine se va duce în genunchi ca să bea apă de unde bea și curcubeul, de e fată se va preface în flăcău, de e flăcău se preface în fată.

La fântâna unde nu e broască apa nu e bună.

Lunea nu e bine să te speli cu apă rămasă de duminică.

Apa care e în vase, după ce s-a îngropat mortul, să nu se bea, că aia e moartă, ci să se aducă alta proaspătă.

Când cineva e bolnav și are credința că i-a fost dat, îi trece boala dacă va bea apă din pumnii celui presupus că i-a dat.

Când ai pus la foc o oală sau un ceaun pentru scaldătoarea unui copil și dacă apa se umflă, îi semn că copilul are să îmbătrânească.

Când te speli și bei apa care rămâne în vasul cu care te-ai spălat, te îmbolnăvești.

În ziua de Joi-Mari, dănații și fetele se duc dis de dimineață la baltă, înainte de a răsări soarele, aruncă apă într-o parte și în alta și pleacă cu gândul că vor fi sănătoși tot anul. (IX, pp. 268-269)

Dl. T. Bălășel a publicat în „Șezătoarea”, III, p. 101, următoarele credințe privitoare la apă, culese din județul Vâlcea: apa e făcută de Dumnezeu ca să ude pământul și să-l ție deasupra ei. Apa e soră bună cu focu, dar apa e soră mai mare, căci biruie focu, îl stinge. Vai d-ăl de înjură și drăcuie, că face păcat mare, căci apa e sfântă în lume, că, dacă n-ar fi apa, n-ar mai fi nimic în lume, ar fi pustiu. Făr de foc să

zicem că tot ar mai putea omu, dar făr de apă nu se poate; apa adapă toată lumea, o curăță, o spală de toate împuțiciunile: apa e curățenia lumii. Chiar și băbăresele, când descântă, tot cu apa sparie boalele, când zice:

Cu cuțitu te-oi tăia,
Cu mătura te-oi mătura,
În ape mari te-oi îneca...

În fundu apelor mari, cum ar fi de-o pildă Oltu, Dunărea, Mările-Negre, își au dracii, ăi de-au căzut în apă, casele lor, căci d-aia le și zice lor lumea „al din baltă”, „fir-ei în baltă”. Acolo în apă stau ei de se prădesc, gătesc bucate, își fac mămăligă și orice, taman cum facem noi pe uscat. Focu diavolesc e altfel: el nu se stinge de apă, ca al nostru. Tot pân ăle pustietăți de mări, unde este numai lișteav de apă, stau faraonii cu faraonoaicele lor.

Apa n-ar primi pe diavoli în ea, dar diavolii au făgăduit să dea apelor mari câte un cap de om pe toată ziua. Și d-aia, cum e în Olt, de-o pildă, pe toată ziua trebuie să se înece barim câte un om. Când trece o zi în care să nu se înece nici un om, Oltu începe să urle tare și atunci trebuie să se păzească omu, să nu intre în apă, că „cere cap de om”.

La ape mari să nu cuteze omu, mai bine să se închine și să fugă, că *dracu nu face biserică*, el stă tot de bogdășii, îi pune piedici, îi împiedică mâinile și picioarele, ca să se înece.

Când ai să treci vreo apă mare, fă-ți cruce în margine și roagă-te lui Sfete Nicolae, că el este mai mare peste ape.

La vremea de apoi are să pice apa după pământ; a și început chiar d-acu să se pitule; mai înainte vreme erau izvoare pe toate drumurile și săpa omu un stânjen-doi și scotea apă oriunde vrea. Da acu sapi câte trei-patru stâneni și abia dai de câte un licurici de apă. Ține ș-ala un an, doi și sacă, căci s-a spurcat și izvoare și tot.

A început Dumnezeu să ia din toate din toate și oamenii tot nu vor să bage de seamă, se țin numai de rele. Dacă a început lumea să ia bani și pe apă, care e lăsată de Dumnezeu sfântulețu pentru tot săracu, cum să nu se mânie și Dumnezeu și s-o ia?!

Este păcat să scuipi în apă.

Când bați cu băta în apă plouă.

Apa, cât de spurcată ar fi, dacă trece peste nouă pietre, se face curată.

Apele după pământ se strâng în sorbu mărilor. Este apă și în cer, la Dumnezeu, că din aia ne plouă. (I, pp. 97-98)

În ce ape se scaldă? – adică ce fel de om este, ce gândește, ce scopuri are?

Apa din unele râuri sau pâraie, după credința poporului, are o înrăurire fatală asupra viitorului copiilor scăldați cu ea.

Taci, că te-am scăldat

Cu apă de Prut,

Să fii tot urât;

Cu apă de luncă,

Să fii tot de ducă... (G. Dem Teodorescu; I, p. 108)

Are apa sorb – are totul înnodătură, piedică sau sfârșit. (I, p. 110)

A face cuiva apă – a-l bate, a-l prăpădi, a-l învăța minte; a-l înmormânta. Obiceiul următor a dar naștere acestei ziceri: după ce s-a îngropat mortul, toți se spală pe pământ cu apa mortului peste groapă, pentru ca să nu amortească sau să asude mânele. (Banat) Când se însoară a doua oară bărbatul rămas văduv, pe mormântul femeii sale moarte se varsă apă multă, că aceea se crede că arde în groapă. (Transilvania; III, pp. 448-449; VI, p. 479)